

РЕГИОНАЛНА КОНФЕРЕНЦИЈА

ЗА ПАРЛАМЕНТАРЕН НАДЗОР

ВРЗ ПОЛИТИКИТЕ ЗА КОНКУРЕНТНОСТ,
ДРЖАВНА ПОМОШ И ЗА ПРИВЛЕКУВАЊЕ
НА СТРАНСКИ ДИРЕКТНИ ИНВЕСТИЦИИ

КРАТОК ИЗВЕШТАЈ ЗА ПАРЛАМЕНТАРНИОТ НАДЗОР ВРЗ
ПОЛИТИКИТЕ ЗА КОНКУРЕНТНОСТ, ДРЖАВНА ПОМОШ И
ЗА ПРИВЛЕКУВАЊЕ НА СТРАНСКИ ДИРЕКТНИ
ИНВЕСТИЦИИ ВО ЗЕМЈИТЕ ОД ЗАПАДЕН БАЛКАН

Март 2014

КОНКУРЕНТСКА ПОЛИТИКА

Конкурентската политика што ја води Европската комисија (ЕК) има директно влијание врз секојдневниот живот на граѓаните на Европската унија (ЕУ). Основната цел на оваа политика е зачувувањето и развивањето на состојбата ефективна конкуренција на заедничкиот пазар преку влијање врз структурата на пазарите и однесувањето на учесниците на пазарот. Барањето за меѓусебното конкурирање на друштвата ги поттикнува иновациите, ги намалува производните трошоци, ја зголемува економската ефикасност и, последователно, ја зајакнува конкурентноста на европската економија. Стимулирани од конкуренцијата, друштвата нудат производи и услуги што се конкурентни во однос на цената и квалитетот. Освен тоа, поголемата конкуренција му овозможува на потрошувачот да избира помеѓу поширок асортиман на производи и услуги по пониски цени.

Применливото законодавство на Унијата за конкурентската политика ги опфаќа антитrustовските политики и политиките за контрола на државната помош. Тоа вклучува правила и постапки за борба против антиконкурентното однесување на друштвата (рестриктивни договори меѓу друштвата и злоупотреба на доминантната положба), за детален преглед на спојувањата на друштвата и за да се спречат владите во доделувањето на државна помош што ја нарушува конкуренцијата во внатрешниот пазар. Начелно, правилата за конкурентноста се директно применливи во целата ЕУ и во земјите-членки.

Два столба од политиката за конкурентност на ЕК

1

Правила поврзани со претпријатија:

- Договори против конкурентност
- Практики на злоупотреба
- Контрола на спојување и аквизиција

2

Правила поврзани со земјите-членки:

- Државни монополи од комерцијален карактер
- Посебни и ексклузивни права
- Контрола на државната помош

Применливото законодавство во рамките на поглавјето за Политиката за конкурентност е во голема мера поврзано со обврските од Спогодбата за стабилизација и асоцијација (CCA). Времената спогодба и, последователно, CCA, вклучуваат одредби што се споредливи со одредбите од применливото законодавство на ЕУ во областа на конкуренцијата и ги опфаќаат противконкурентните договори, злоупотребите на доминантната положба на пазарот и државната помош.

Преглед на надлежните антитrustовски органи и органи за контрола врз државната помош во земјите од Западен Балкан

Земја	Надлежно тело за заштита на конкурентноста	Надлежно тело за државна помош
Албанија	Тело за заштита на конкуренцијата	Комисија за државна помош
Босна и Херцеговина	Совет за заштита на конкуренцијата	Совет за државна помош
Косово *	Тело за заштита на конкуренцијата	Комисија за државна помош
Македонија	Комисија за заштита на конкуренцијата	Комисија за заштита на конкуренцијата
Црна Гора	Агенција за заштита на конкуренцијата	Комисија за контрола на државната помош
Србија	Комисија за заштита на конкуренцијата	Комисија за контрола на државната помош

Земји од Западен Балкан: Преглед

АЛБАНИЈА

Статус: Во областа на конкуренцијата е остварен ограничен напредок.

Улога на парламентот: Надлежниот орган за заштитана конкуренцијата е Комисија за конкуренција на Албанија. Членовите на Комисијата се назначуваат со мнозинство од гласовите, во присуство на повеќе од половина од пратениците во Парламентот на Албанија, со мандат со пет години. Парламентот го назначува Претседавачот на Комисијата. Парламентот го одобрува годишниот буџет за финансирање на Комисијата, а овој буџет претставува посебна ставка во Државниот буџет. Комисијата за конкуренција е обврзана да му поднесе годишен извештај на Парламентот во првите три месеци од следната година. Ова претставува корисна алатка за парламентарен надзор врз конкурентската политика.

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Статус: Постигнат е определен напредок во областа на конкуренцијата.

Улога на парламентот: Надлежниот орган за заштита на конкуренцијата е Конкуренцискиот совет (КС) што е формиран на ниво на држава (ниво на БиХ). Конкуренцискиот совет е обврзан да му поднесува годишни извештаи на Советот на министри на БиХ. Во согласност со институционалната поставеност на надлежниот орган за заштита на конкуренцијата во БиХ, членовите на Конкуренцискиот совет се назначуваат од страна на извршната власт и КС му поднесува годишни извештаи на Советот на министри на БиХ. Оттаму, постои недостиг од инструменти за парламентарен надзор врз конкурентската политика.

КОСОВО*

Статус: Спроведувањето на конкурентската политика е во почетна фаза.

Улога на парламентот: Надлежниот орган за заштита на конкуренцијата е Комисијата за заштита на конкуренцијата на Косово*. Статутот на Комисијата се одобрува од страна на Собранието. Комисијата за заштита на конкуренцијата е обврзана да му поднесе годишен извештај за своето работење на Собранието најдоцна до 31 март следната година. Ова претставува корисна алатка за парламентарен надзор врз политиката за конкурентност.

МАКЕДОНИЈА

Статус: Подготовките во областа на конкурентската политика се во напредна фаза.

Улога на парламентот: Надлежниот орган за заштита на конкуренцијата е Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК). КЗК е одговорна за своето работење пред Собранието и најдоцна до 31 март следната година му поднесува годишен извештај за своето работење. Ова е еден од начините за следење на активностите на КЗК во однос како на конкуренцијата, така и на државната помош, и претставува корисна алатка за парламентарен надзор Членовите на КЗК се назначуваат од страна на Собранието на Македонија на предлог од собраниската комисија за избори и именувања.

*Оваа ознака не е во спротивност со ставот во врска со статусот и е во согласност со UNSCR 1244 и Советодавното мислење на ICJ за Декларацијата за независност на Косово

ЦРНА ГОРА

Статус: Подготовките во областа на конкурентската политика се умерено напредни.

Улога на парламентот: Надлежниот орган за заштита на конкуренцијата е Агенцијата за заштита на конкуренцијата (АЗК). Агенцијата е обврзана да го објави извештајот за своето работење за претходната година и годишните финансиски извештаи, вклучувајќи го ревизорскиот извештај, на својата веб страница. Агенцијата поднесува одговорност за своето работење на Владата на Црна Гора и со агенцијата раководи директор што е назначен од Владата. Во согласност со институционалната поставеност на надлежниот орган за заштита на конкуренцијата во Црна Гора, директорот на Агенцијата за заштита на конкуренцијата се назначува од страна на извршната власт. Исто така, КЗК е одговорна за своето работење пред Владата. Оттаму, постои недостиг од инструменти за парламентарен надзор врз конкурентската политика.

СРБИЈА

Статус: Подготовките во областа на конкурентската политика се умерено напредни.

Улога на парламентот: Надлежниот орган за заштита на конкуренцијата е Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК). КЗК одговара за своето работење пред Народното собрание, на коешто му поднесува Годишен извештај за своето работење до крајот на февруари во тековната година за претходната година. Ова претставува корисна алатка за парламентарен надзор врз политиката за конкурентност.

ДРЖАВНА ПОМОШ

Во согласност со Договорот за функционирањето на ЕУ, државната помош, начелно, е некомпатибилна со заедничкиот пазар. Контролата врз државната помош е задача на ЕК. Мерката за државна помош ги исполнува следниве критериуми:

- (a) Трансфер на државни средства:** Правилата за државна помош опфаќаат само мерки што вклучуваат трансфер на државни средства (вклучувајќи ги националните, регионалните или локалните власти, јавните банки и фондации, итн.);
- (b) Економска поволност:** Помошта треба да претставува економска поволност што претпријатието не би ја добило во нормалниот тек на работењето;
- (c) Селективност:** Државната помош мора да биде селективна и, оттаму, да влијае врз рамнотежата меѓу определени друштва и нивните конкуренти, и
- (d) Влијание врз конкуренцијата и трговијата:** Помошта мора да има потенцијално влијание врз конкуренцијата и трговијата меѓу земјите-членки. Доволно е ако може да се покаже дека корисникот врши економска активност и работи на пазар на којшто има трговија меѓу земјите-членки.

Мерките за помош што ги задоволуваат сите горенаведени критериуми се, начелно, некомпатибилни со заедничкиот пазар. Меѓутоа, начелото за некомпатибилност не претставува целосна забрана. Во определени случаи државната помош може да се смета за прифатлива (таканаречени „исклучоци“).

Применливото законодавство на ЕУ за државната помош е тесно поврзано со обврските од Спогодбата за стабилизација и асоцијација (CCA). Времената спогодба и, последователно, ССА вклучуваат одредби што се споредливи со одредбите на ЕУ за државната помош. Спогодбата бара од оперативно

независните власти да вршат надзор врз примената на правилата за државната помош во земјите од Западен Балкан.

Земји од Западен Балкан: Преглед

АЛБАНИЈА

Статус: Севкупно, подготовките во областа на државната помош се во почетна фаза.

Улога на парламентот: Надлежниот орган за следење и контрола на државната помош е Комисијата за државна помош (КДП). КДП е одговорна за изготвување на Годишен извештај за државната помош и за неговото поднесување до Советот на Министри. Во согласност со институционалната поставеност на надлежниот орган за контрола врз државната помош во Албанија, членовите на Комисијата за државна помош се назначуваат од страна на извршната власт. Исто така, КДП го поднесува Годишиниот извештај за државна помош до Советот на Министри. Оттаму, постои недостиг од инструменти за парламентарен надзор врз државната помош.

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Статус: Под подготовките во областа на државната помош остануваат во почетна фаза.

Улога на парламентот: Надлежниот орган за следење и контрола на државната помош е Советот за државна помош (СДП). СДП е одговорен за изготвување на Годишен извештај за државна помош. До 30 јуни секоја година, СДП му го поднесува Годишиниот извештај за државна помош за претходната година на Советот на Министри на БиХ. Во согласност со институционалната поставеност на надлежниот

орган за контрола врз државната помош во Босна и Херцеговина, членовите на Советот за државна помош се назначуваат од страна на извршната власт. Исто така, СДП го поднесува Годишниот извештај за државна помош до Советот на Министри на БиХ. Оттаму, постои недостиг од инструменти за парламентарен надзор врз државната помош.

КОСОВО*

Статус: Усогласувањето на политиката за државна помош е во сосема рана фаза и нема податоци за нејзиното спроведување.

Улога на парламентот: Надлежниот орган за следење и контрола на државната помош е Комисијата за државна помош (КДП). КДП се назначува од страна на Владата на Косово*, врз основа на предлог од Министерот за финансии. КДП добива поддршка од Управата за државна помош (УДП). Управата и поднесува извештаи за своето работење на косовската Комисија за конкуренција. Годишниот извештај за надзорот врз спроведувањето на мерките за државна помош се приложува кон годишниот извештај на косовската Комисија за конкуренција. Косовската Комисија за конкуренција е обврзана да му поднесе годишен извештај за своето работење на Собранието најдоцна до 31 март следната година. Ова претставува корисна алатка за парламентарен надзор врз државната помош.

МАКЕДОНИЈА

Статус: Во областа на државната помош, подготовките за усогласување во земјата се одвиваат добро

*Оваа ознака не е во спротивност со ставот во врска со статусот и е во согласност со UNSCR 1244 и Советодавното мислење на ICJ за Декларацијата за независност на Косово

Улога на парламентот: Надлежниот орган за следење и контрола на државната помош е Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК). КЗК е одговорна за своето работење пред Собранието и најдоцна до 31 март следната година му поднесува годишен извештај за своето работење. Ова е еден од начините за следење на активностите на КЗК во однос како на конкуренцијата, така и на државната помош, и претставува корисна алатка за парламентарен надзор врз овие политики.

ЦРНА ГОРА

Статус: Подготовките во областа на државната помош се умерено напредни.

Улога на парламентот: Надлежниот орган за следење и контрола на државната помош е Комисијата за контрола на државната помош (ККДП). ККДП им поднесува Годишен извештај за доделената државна помош на Владата и на Парламентот на Црна Гора најдоцна до 30 јуни во тековната година за претходната година. Ова претставува корисна алатка за парламентарен надзор врз државната помош.

СРБИЈА

Статус: Севкупно, подготовките во областа на државната помош се умерено напредни.

Улога на парламентот: Надлежниот орган за следење и контрола на државната помош е Комисијата за контрола на државната помош (ККДП). ККДП е формирана од страна на Владата и е составена од пет членови. ККДП и поднесува на Владата годишен извештај за државната помош што била доделена во Република Србија. Во согласност со институционалната поставеност на надлежниот орган за контрола врз државната помош во Србија, членовите на Комисијата за контрола на државната помош се назначуваат од страна на извршната власт. Исто така, ККДП и поднесува

на Владата годишен извештај за државната помош што била доделена во Република Србија. Оттаму, постои недостиг од инструменти за парламентарен надзор врз државната помош.

СТРАНСКИ ДИРЕКТНИ ИНВЕСТИЦИИ

Во согласност со Ек на ЕУ, странската директна инвестиција (СДИ) е дефинирана како прекугранична инвестиција што ја прави некој директен инвеститор за целите на добивање трајно учество во некое претпријатие што е домицилно во друга земја (претпријатие на директна инвестиција). Некоја меѓународна инвестиција се класифицира како СДИ ако инвеститорот поседува 10% или повеќе од обичните акции или правата на глас во некое инкорпорирано или неинкорпорирано претпријатие во странство, соодветно.

Организацијата за економска соработка и развој (OECP) ја дефинира СДИ како прекугранична инвестиција од страна на субјект со домицил во едно стопанство со цел да стекне трајно учество во некое претпријатие со домицил во некое друго стопанство. Трајното учество го имплицира постоењето на долгорочни односи меѓу директниот инвеститор и претпријатието и значителен степен на влијание од страна на директниот инвеститор врз раководењето со претпријатието. Поседувањето најмалку 10% од гласачките права, што го претставуваат влијанието на инвеститорот, е основниот критериум што се користи.

Светската банка на сличен начин ја дефинира странската директна инвестиција како нето прилив на вложувања за стекнување на трајно раководно учество (10 или повеќе проценти од акциите со право на глас) во некое претпријатие што врши дејност во стопанство што не е стопанството на инвеститорот. (Тоа е збирот на сопственичкиот капитал,

повторното вложување на заработка, останатиот долгорочен капитал и краткорочниот капитал како што се прикажани во платниот биланс.)

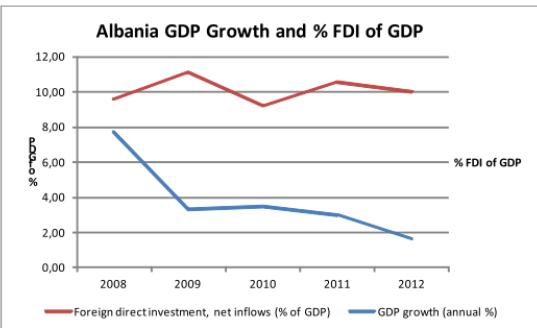
ДРЖАВНА ПОМОШ

Во согласност со ЕК на ЕУ, државната помош се дефинира како поволност во каква било форма што се доделува врз селективна основа на претпријатијата од страна на националните јавни власти. За да биде државна помош, мерката треба да ги има овие карактеристики: има интервенција од страна на државата или преку државните ресурси што може да биде во низа различни форми (на пр., дотации, каматни и даночни ослободувања, владини целосни или делумни удели во друштва, или, пак, обезбедување стоки и услуги под повластени услови, итн.); интервенцијата му дава на примателот поволност врз селективна основа, на пример, на определени друштва или индустриски сектори, или на друштва што се наоѓаат во специфични региони; конкуренцијата е или може да биде нарушена; интервенцијата веројатно ќе влијае врз трговијата помеѓу земјите-членки. Според тоа, субвенциите што им се даваат на поединци или општите мерки што се отворени за сите претпријатија не се опфатени со оваа забрана и не претставуваат државна помош (примерите вклучуваат општи даночни мерки или трудово законодавство).

АЛБАНИЈА

Албанија	2008	2009	2010
Број на жители (вкупно)	3.156.608	3.151.185	3.150.143
БДП (тековен УСД)	12.968.652.891	12.118.580.597	11.858.166.295
Раст на БДП (годишен %)	7,70	3,30	3,50
Странски директни инвестиции, нето приливи (% од БДП)	9,57	11,08	9,19
Странски директни инвестиции, нето приливи [платен биланс, тековен УСД]	1.240.972.849	1.343.091.150	1.089.416.366
Албанија	2011	2012	
Број на жители (вкупно)	3.153.883	3.162.083	
БДП (тековен УСД)	12.959.563.902	12.648.095.824	
Раст на БДП (годишен %)	3,00	1,60	
Странски директни инвестиции, нето приливи (% од БДП)	10,56	10,00	
Странски директни инвестиции, нето приливи [платен биланс, тековен УСД]	1.368.298.748	1.265.256.715	

Source: <http://data.worldbank.org>.

Извор: <http://data.worldbank.org>.

Албанија не обезбедува посебни стимулации за странските инвеститори, туку, напротив, со последните промени на законот за странски инвеститори, обезбедува еднаков третман на домашните и странските инвеститори. Посебни стимулативни мерки:

- Корпоративен данок на добивка од 10%
- Персонален данок од доход, прогресивен, до 10%
- ДДВ од 20% (освен за здравствена заштита и лекови од 10%)
- Стимулација за нови капитални инвестиции преку дозволување на одложено плаќање на ДДВ до 12 месеци (или повеќе ако инвестицијата е за подолг временски период, во согласност со посебни правила утврдени од страна на Министерството за финансии)
- Законот за странски инвеститори ги предвидува следниве стимулации:
 - Еднаков третман на странските и домашните инвеститори
 - Заштита на странските инвестиции од директни или индиректни мерки за експропријација или национализација, со исклучок на посебните случаи што се утврдени со закон во интерес на јавната употреба.
 - Право на странските инвеститори да ги изнесат од земјата

сите средства и влогови.

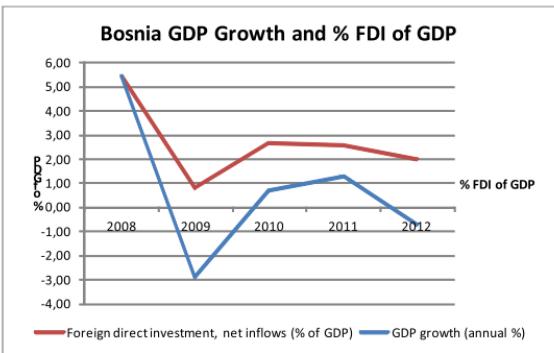
- Судска заштита на странските инвеститори во однос на законските права поврзани со нивните инвестиции.
 - Позитивна дискриминација на странските инвеститори, Владата, со одлука на Советот на министри, обезбедува замена на странскиот инвеститор во граѓански парници со трети приватни лица.
 - На странските инвеститори - претпријатија им е дозволено да поседуваат земјиште.
- Ослободување од царински давачки – за иселениците-пovратници (лица што живееле непрекинато во друга земја во период што не е пократок од 12 месеци и се вратиле во Албанија).
- Фонд за конкурентност (AIDA) – Средства за МСП што се засноваат врз надоместување на трошоците за активности за промовирање на извозот, 50% од трошоците, до 1 милион ЛЕК.
- Фонд за иновации (AIDA) – средства за МСП за експерти што ги утврдуваат нивните потреби од иновации и технологија, засновани врз надоместување на средствата до 400 илјади ЛЕК.

Комисијата за конкуренција и Комисијата за контрола на државната помош му поднесуваат годишни извештаи на Парламентот, во согласност со применливото законодавство на ЕУ.

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Босна	2008	2009	2010
Население (вкупно)	3.861.201	3.853.446	3.845.929
БДП (тековен УСД)	18.543.289.395	17.082.889.410	16.775.469.778
Раст на БДП (годишен %)	5,42	-2,91	0,70
Странски директни инвестиции, нето прилив (% од БДП)	5,42	0,81	2,65
Странски директни инвестиции, нето прилив (ПБ, тековен УСД)	1.004.852.660	138.511.020	443.840.207
Босна	2011	2012	
Број на жители (вкупно)	3.839.322	3.833.916	
БДП (тековен УСД)	18.252.421.795	17.465.958.606	
Раст на БДП (годишен %)	1,30	-0,70	
Странски директни инвестиции, нето приливи (% од БДП)	2,57	2,00	
Странски директни инвестиции, нето приливи (платен биланс, тековен УСД)	468.733.719	349.607.723	

Извор: <http://data.worldbank.org>.

Извор: <http://data.worldbank.org>.

Мерките и политиките во БиХ за привлекување и поддршка на странските инвеститори се следниве:

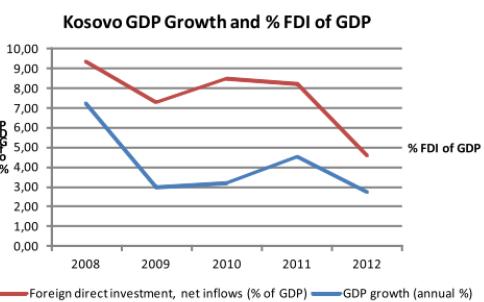
- Еднаков третман на домашните и странските инвеститори
- Странските инвеститори имаат право да ги пренесат во странство приносите од инвестицијата во БиХ.
- Странските инвеститори може да поседуваат недвижен имот во БиХ.
- Фондот за поддршка на странските инвеститори е формиран во 2007 година од страна на Советот на министри и обезбедува финансиски стимулации за инвеститорите (поради буџетските ограничувања не се распределени средства).
- Царински бенефиции - опремата на странските инвеститори што се увезува како дел од акционерскиот капитал е ослободена од плаќање на царина (со исклучок на патнички возила и коцкарски апарати).
- Слободни трговски зони во кои се обезбедува ослободување од ДДВ за стоките што се увезени во слободните зони и нема царина за опремата за производство во слободната зона.

Конкуренцискиот совет на Босна и Херцеговина е независно тело со исклучиви овластувања за спроведување на конкурентското право што донесува одлуки за секој случај посебно. Конкуренцискиот совет му поднесува годишни извештаи на Советот на министри на БиХ. Советот за државна помош е формиран неодамна и се уште не е оперативен. Парламентот ги ратификуваше Законот за државна помош и формирањето на Советот.

КОСОВО*

Косово*	2008	2009	2010
Население (вкупно)	1.747.383	1.761.474	1.775.680
БДП (тековен USD)	5.771.473.142	5.634.824.257	5.750.799.437
Раст на БДП (годишен %)	7,20	3,00	3,20
Странски директни инвестиции, нето прилив (% од БДП)	9,30	7,24	8,46
Странски директни инвестиции, нето прилив (ПБ, тековен USD)	536.790.832	408.068.783	486.596.952
Косово*	2011	2012	
Население (вкупно)	1.790.957	1.806.366	
БДП (тековен USD)	6.636.703.418	6.445.201.981	
Раст на БДП (годишен %)	4,50	2,70	
Странски директни инвестиции, нето прилив (% од БДП)	8,23	4,55	
Странски директни инвестиции, нето прилив (ПБ, тековен USD)	546.217.229	293.195.750	

Извор: <http://data.worldbank.org>.

Извор: <http://data.worldbank.org>.

Спроведувањето на Законот за заштита на конкуренцијата и неговото следење се спроведуваат од страна на косовската Комисија/Управа за конкуренција. На Косово* се уште нема во сила Закон за контрола на државната помош. Истовремено, се уште не постои унифицирана програма за субвенции на национално ниво. Мерките за инвестициите се еднакво применливи за странските и за домашните инвеститори:

- Корпоративен данок на добивка – даночните обврзници со приходи под ЕУР 50,000 може да изберат да бидат оданочени врз основа на реалниот приход со стапка од 10% или врз веројатна даночна стапка.
- Даночните обврзници со приходи под ЕУР 50,000 треба да платат: 3 проценти сите тромесечни бруто приходи од трговските, транспортните, земјоделските или сличните претпријатија но не помалку од ЕУР 37.50 по тромесечје; 5 проценти од годишните приходи на друштвото што произлегуваат од обезбедување услуги, стручни,

*Оваа ознака не е во спротивност со ставот во врска со статусот и е во согласност со UNSCR 1244 и Советодавното мислење на ICJ за Декларацијата за независност на Косово

репрезентативни и слични дејности, но не помалку од ЕУР 37,50 по тромесечје; 10 проценти од нето приходите од закупнини за тромесечјето, намалени за каков било износ што бил придржан во тоа тромесечје

- Загубите може да се пренесуваат во следниот период во период од 7 години.

- Странски даночен кредит, даноци на доход уплатени во странство од страна на резиденти, се кредитираат до максималниот износ на данокот што е платив во Косово*.

- Стапката на персоналниот данок на доход зависи од годишната вредност што е прогресивна и се задржува од страна на вработените (од 0 до 10%).

- Определени стоки се ослободени од царина.

- Можни стимулации на локално ниво во локалните економски зони - специјални економски зони што не се слободни економски зони.

Агенцијата за конкуренција на Косово е составена од пет членови, претседател на комисијата и четири комесари што се назначуваат од страна на Парламентот на Република Косово*. Агенцијата му поднесува извештаи на Парламентот за своето работење преку изготвување извештаи на годишно ниво.

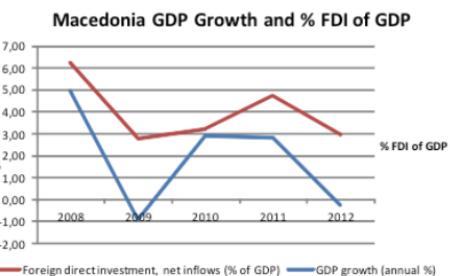
МАКЕДОНИЈА

Македонија	2008	2009	2010
Население (вкупно)	2.098.769	2.100.558	2.102.216
БДП (тековен УСД)	9.834.038.367	9.313.573.965	9.338.665.631
Раст на БДП (годишен %)	4,95	-0,92	2,89
Странски директни инвестиции, нето прилив (% од БДП)	6,22	2,79	3,22
Странски директни инвестиции, нето прилив (ПБ, тековен УСД)	611.688.379	259.530.322	300.734.841
Македонија	2011	2012	
Население (вкупно)	2.103.890	2.105.575	
БДП (тековен УСД)	10.439.099.881	9.612.518.136	
Раст на БДП (годишен %)	2,84	-0,27	
Странски директни инвестиции, нето прилив (% од БДП)	4,74	2,94	
Странски директни инвестиции, нето прилив (ПБ, тековен УСД)	495.096.925	282.676.632	

Извор: <http://data.worldbank.org>.

Справедувањето и следењето на Законот за заштита на конкуренцијата и Законот за државна контрола и контролата врз државната помош во Република Македонија ги врши Комисијата за заштита на конкуренцијата. Главните политики и мерки за привлекување на СДИ во Македонија се

- Рамен данок со стапка од
- Даночно ослободување – нема данок на добивка за репинвестираната нето добивка пред оданочување

Извор: <http://data.worldbank.org>.

- Инвестициите во ТИРЗ се предмет на шема за државна помош како регионална државна помош:

- Даночно ослободување од персонален данок на доход и корпоративен данок на добивка во првите десет години.
- Ослободување од плаќањето на данок на додадена вредност и царина за стоки, сировини, опрема и машини до ЕУР 500 илјади што се дава како учество во трошоците за градба во зависност од вредноста на инвестицијата и бројот на вработените.
- Долгорочен закуп на земјиште до 99 години.
- Бесплатен приклучок за гасовод, водоводна и електрична мрежа.
- Ослободување од плаќањето на надомест за уредување на градежно земјиште на единиците на локалната самоуправа и на надоместоците за добивање градежни дозволи и зелен царински канал за стоките.

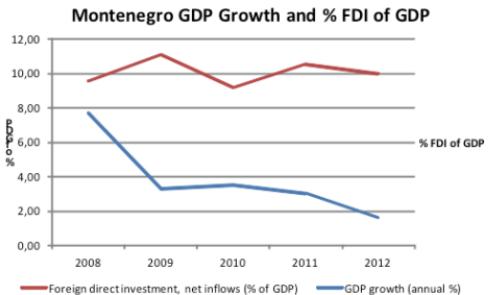
Комисијата за заштита на конкуренцијата е независно државно тело со статус на правно лице, независно во своето работење и одлучување. Комисијата е составена од претседател и четири членови што се назначуваат со мандат

од пет години и се разрешуваат од страна на Собранието на Република Македонија, со право за повторно назначување. Комисијата за заштита на конкуренцијата е обврзана да изготвува и поднесува годишен извештај на Собранието што содржи детални информации за работењето врз основа на Законот за заштита на конкуренцијата и Законот за контрола на државната помош. Во случајот на добивање на државна помош, Агенцијата за странски инвестиции и унапредување на извозот на Република Македонија, во името на ВРМ, го потпишува договорот со инвеститорот.

ЦРНА ГОРА

Црна Гора	2008	2009	2010
Население (вкупно)	618.649	619.408	620.078
БДП (тековен УСД)	4.519.731.947	4.157.852.772	4.114.780.574
Раст на БДП (годишен %)	6,90	-5,70	2,50
Странски директни инвестиции, нето прилив (% од БДП)	21,57	37,26	18,43
Странски директни инвестиции, нето прилив (ПБ, тековен УСД)	975.105.642	1.549.312.935	758.407.500
Црна Гора	2011		2012
Население (вкупно)	620.644		621.081
БДП (тековен УСД)	4.501.811.520		4.373.170.812
Раст на БДП (годишен %)	3,23		-0,55
Странски директни инвестиции, нето прилив (% од БДП)	12,36		14,14
Странски директни инвестиции, нето прилив (ПБ, тековен УСД)	556.257.883		618.367.296

Извор: <http://data.worldbank.org.>

Извор: <http://data.worldbank.org>.

Мерките од политиката за привлекување на странските инвестиции во Црна Гора се предвидени во Стратегијата за привлекување странски инвестиции на Агенцијата за промовирање на странските инвестиции (МИПА), одобрена од Владата на Црна Гора. Спроведувањето на Законот за заштита на конкуренцијата и неговото следење се спроведуваат од страна на Агенцијата за заштита на конкуренцијата. Посебните мерки за инвеститорите се:

- 100% ослободување од данок на добивка и персонален данок на доход – за новоотворените друштва (или деловни единици) во економски неразвиените општини за производни активности. Даночните ослободувања не се применливи за примарното земјоделско производство, транспортот и бродоградбата, рибарството и индустријата за челик.
- Субвенционирање категории на невработените – процентуално ослободување од давачките за социјално осигурување и придонесите за утврдени категории невработени лица со определена возраст, долгорочно невработените лица, деловни зони, итн.
- Локални даночни ослободувања на општинско ниво како

што се намалувањата на: Комуналните и другите давачки, субвенционирана закупнина/цена за деловните зони, данок на имот, аранжмани за јавно-приватно партнество, инфраструктурни проекти, итн.

- Стимулации во слободната зона – Пристаниште Бар:

- користење на земјиште и објекти со долгорочен закуп под фиксни услови.
- ослободување од царина, царински давачки и ДДВ за стоките што влегуваат во зоната.
- Стоките може привремено да се изнесуваат од зоната.
- за стоките од зоната се плаќаат царина и царински давачки единствено за странските компоненти на стоките.
- ослободување од данок на добивка.
- Слободен трансфер на добивка и депозити.

Покрај мерките за субвенционирање на странските инвестиции, мерките за државна помош се начелно предвидени во следниве форми: (1) Хоризонтална помош – наменета за преструктуирање и подобрување на постоечките друштва (2) Вертикална помош – регионална развојна поддршка преку инвестициски развоен фонд (поддршка за МСП, инфраструктура за општините, итн.) и Агенција за вработување (ослободување од придонеси за невработени лица).

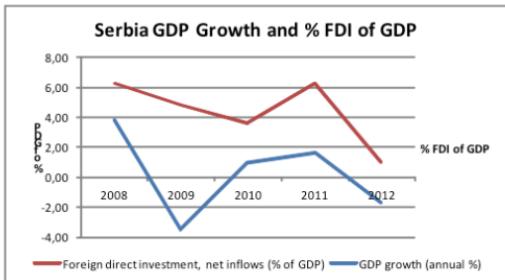
Во согласност со Законот за странски инвестиции, стимулирањето и промовирањето на странските инвестиции што придонесуваат за економскиот развој на Црна Гора се спроведува врз основа на Стратегијата за промовирање на странските инвестиции, усвоена од страна на Владата на Црна Гора, додека пак промовирањето го врши црногорската Агенција за промовирање на странски инвестиции. Агенцијата

за заштита на конкуренцијата на Црна Гора и Комисијата за контрола на државната помош поднесуваат одговорност пред Владата и се обврзани да им ги поднесуваат своите годишни извештаи за работењето на Владата и на Парламентот на Црна Гора.

СРБИЈА

Србија	2008	2009	2010
Население (вкупно)	7.350.221	7.320.807	7.291.436
БДП (тековен УСД)	47.760.580.366	40.249.479.880	36.990.001.284
Раст на БДП (годишен %)	3,80	-3,50	1,01
Странски директни инвестиции, нето прилив (% од БДП)	6,27	4,81	3,62
Странски директни инвестиции, нето прилив (ПБ, тековен УСД)	2.996.385.201	1.935.601.654	1.340.194.855
Србија	2011	2012	
Население (вкупно)	7.258.745	7.223.887	
БДП (тековен УСД)	43.291.846.196	37.488.935.010	
Раст на БДП (годишен %)	1,63	-1,70	
Странски директни инвестиции, нето прилив (% од БДП)	6,24	0,95	
Странски директни инвестиции, нето прилив (ПБ, тековен УСД)	2.700.435.377	355.286.702	

Извор: <http://data.worldbank.org>.

Извор: <http://data.worldbank.org>.

Справедувањето и следењето на Законот за заштита на конкуренцијата ги врши Комисијата за заштита на конкуренцијата, а спроведувањето на Законот за државна помош и контролата врз државната помош во Србија ги врши Комисијата за контрола врз државната помош во рамките на Министерството за финансии на Р. Србија, составена од претставници на министерствата за финансии, економија, инфраструктура, заштита на животната средина и од Комисијата за заштита на конкуренцијата.

Посебните мерки за поддршка на инвестициите во Србија се:

- Државни дотации за гринфилд и браунфилд инвестиции
- (важечки за сите сектори со исклучок на примарното земјоделско производство, угостителството, трговијата на мало и производството на синтетички влакна и јаглен) во форма на неповратни државни средства во износ од 4 до 10 илјади ЕУР за секое новоотворено работно место во рок од три години од денот на потпишување на договорот за доделување на средствата.
- Државни дотации за големи инвеститори
 - Инвестиции над €200 милиони и 1.000 нови работни места во текот на 10 години, до 17% од вкупната вредност на инвестицијата;

- инвестиции над €100 милиони и минимум 300 нови работни места во временски период пократок од 10 години, до 17% од вредноста на инвестицијата;
 - инвестиции помеѓу €50 и €100 милиони и минимум 300 нови работни места во временски период пократок од 300 години, до 20% од вредноста на инвестицијата;
- Инвестиции со средна големина над €30 милиони и најмалку 150 нови работни места во рок од 10 години, до 17% од вкупната инвестиција.
- Финансиски инвестиции во зависност од секторот, нивото на територијален развој, големината на инвестицијата и минималниот број на отворени работни места, од 4 до 20 илјади ЕУР за секое новоотворено работно место.
- Дотации од Националната агенција за вработување - за вработување, практиканство и преквалификација, средства достапни по вработен/практикант.
- Период на ослободување од корпоративен данок на добивка – ослободување во период од 10 години за големите друштва, ако инвестициите во основни средства се поголеми од €9 милиони и се отвораат најмалку 100 нови работни места во целиот тек на инвестицискиот период, како и за инвестиции во неразвиените региони - ослободување од корпоративен данок на добивка во период од 5 години под определени услови.
- Кредит за корпоративен данок на добивка – даночната обврска се намалува за 20% (или 40% за малите претпријатија) од износот што е инвестиран во основни средства за даночниот период, меѓутоа, тој не треба да надминува 33% (или 70% за малите претпријатија) од вкупната даночна обврска за една година. Доколку не се искористи може да се пренесе во следниот период во следните 10 години.
- Пренесување на загубите во следниот период – до пет години.

- Ослободувања од данок на плата и придонеси за социјално осигурување – за 3 или 2 години во зависност од категоријата на работниците.

- Одбитоци од годишниот данок на доход за лицата што не се државјани на Србија, при што стапката зависи од приходите во споредба со просечната плата во Србија, и оданочувањето започнува доколку приходите се три пати поголеми од просечната плата со стапка од 10%, а процентот расте со зголемувањето на износот.

- Бенефиции во слободните економски зони:

- Ослободувања од данок на додадена вредност за приходите што се генерираат преку комерцијални активности во рамките на тековните шест слободни зони: Суботица, Нови Сад, Зрењанин, Шабац, Крагуевац и Пирот.

- Бесцарински увоз на: сировини и полуупроизводи за извоздно производство во слободните економски зони или со овластување од царинската управа за извоз за облагородување и на увезената опрема и машини што се дел од капиталот на странскиот инвеститор во друштво во Србија.

- Дополнителни локални стимулации со големина што зависи од локацијата: Ослободување од плаќањето или намалување на надоместокот за закуп на градежно земјиште, плаќање на рати, со претходна согласност од српската Влада; ослободување од плаќање на надоместок за уредување на градежно земјиште; итн.

Комисијата за заштита на конкуренцијата е независна државна организација што е одговорна пред Парламентот и е обврзана да изготвува и поднесува годишен извештај на Собранието што содржи детални информации за работењето врз основа на Законот за заштита на конкуренцијата. Законите за стимултивните мерки ги донесува Парламентот, додека, пак, точните износи на поддршката се уредуваат преку донесување на различни правилници и други подзаконски акти.

Практични упатства за подобрување на парламентарниот надзор

А. Конкурентската политика и државната помош во земјите од Западен Балкан

Врз основа на спроведената процена на тековната состојба на ниво на законодавното усогласување и институционалната поставеност, се уште постојат големи предизвици за парламентарниот надзор врз конкурентската политика и државната помош во земјите од Западен Балкан.

- Еден од главните предизвици за постигнување на усогласеноста во поглавјето за конкурентската политика е неопходноста за развој и зајакнување на извршните капацитети на надлежните органи за заштита на конкуренцијата и за следење и контрола на државната помош;
- За целосното усогласување во ова поглавје се потребни темелни промени во деловната култура;
- Во однос на политиката за државна помош, важно е да се сфати дека државната помош не е бесплатна. Ниту пак таа претставува решение што може да ги реши проблемите преку ноќ. На крајот, даночните обврзници се тие што треба да ја финансираат државната помош и со неа се поврзани определени опортунитетни трошоци. Давањето помош на претпријатијата значи намалување на средствата што се наменети за политиките во другите области. Државните ресурси се ограничени и тие се потребни за повеќе суштински намени, како што е образниот систем, системот за здравствена заштита, државната безбедност, социјалната заштита итн. Оттаму, неопходно е земјите да го вршат изборот транспарентно и да ги приоретизираат активностите;

- Постои потреба за зајакнување на инструментите за парламентарен надзор врз конкурентската политика и државната помош.

Предложени подобрувања:

- Обврската на надлежниот орган за поднесување годишен извештај на Собранието претставува корисна алатка за парламентарен надзор врз конкурентската политика и врз политиката за државна помош. Според тоа, би било корисно да се воспостави таквиот инструмент во земјите каде што тој се уште не постои.
- Улогата на Парламентот во контролата врз државната помош треба да се зајакне преку активности за градење на капацитетите на пратениците и на парламентарните служби, и
- Еден од инструментите за парламентарен надзор врз политиката за државна помош е дискусијата и следењето преку парламентарните комисии за буџет и финансии. Според тоа треба да се подигне свесноста на пратениците и на вработените во парламентарните служби за елементите на државната помош и за правилата за државна помош.

Б. СДИ и државната помош во земјите од Западен Балкан

Врз основа на информациите во овој прирачник и спроведената процена ние може да ги предложиме следниве упатства за подобрување на парламентарната контрола врз политиките за државна помош, конкурентност и за привлекување на странски директни инвестиции во земјите од Западен Балкан:

- Дискусиите за СДИ и националната конкурентност на светско ниво се уште се сметаат за теми што треба да се

разгледуваат исклучиво од страна на извршната власт.

- Парламентите во земјите од Западен Балкан се повеќе фокусирани на годишните извештаи од институциите на ex-post начин и се ограничени во однос на следењето на процесот за доделување државна помош и привлекување на СДИ.
- Извештаите се фокусираат повеќе на влезните и излезните мерки, без да бараат информации од извршната власт во врска со постигнатите резултати и перформансите на државната помош и политиките за привлекување СДИ.
- Постои де факто недостаток од анализа на трошоците и користите што би помогнала за подобро разбирање зошто секоја политика и мерка за државна помош и за привлекување СДИ се предложува од страна на извршната власт.
- Не постојат ниту дебата ниту соодветни политики „од следната генерација“ што се предложуваат од извршната власт за тоа како да се интегрираат СДИ во домашните стопанства и како да се вклучат домашните друштва во синцирот за снабдување.

Предложени подобрувања:

- Парламентите треба да се вклучат уште во почетните фази во процесот на дизајнирање на државната помош и на привлекување СДИ од страна на извршната власт. Парламентот е вистинското место за водење на расправата за сите аспекти на државната помош и привлекувањето на СДИ пред тие да бидат реално спроведени од извршната власт.
- Во рамките на годишните извештаи на надлежните институции што се однесуваат на државната помош и привлекувањето на СДИ треба да бидат вклучени и анализи

на ефикасноста и ефективноста на СДИ

- Парламентите треба да побараат од извршната власт да изготви *ex-ante* анализа на трошоците и користите за секоја предложена политика за државна помош и СДИ.

Политиките за привлекување на СДИ и за државна помош претставуваат особено специфичен дел од јавните финансии што заслужува ефикасна и ефективна контрола од страна на парламентите, бидејќи во спротивниот случај целата работа ќе се сведе на министерства што им даваат дискрецијски отстапки на СДИ што тие сметаат дека се соодветни наместо да спроведуваат општествено-економски политики за подобри резултати на националното стопанство.

Белешки

